

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2017

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO YA 1****Tlhahlo ya go swaya tekatlhaologanyo**

- Ka lebaka la go re šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo e sa na le mohlodi. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

1.1	1.1.1	Afrika, Amerika-Borwa, Amerika-Leboa, Ešia le Yuropa. (TŠE NNE fela)	(4)
	1.1.2	Alfred Wegener <i>Continental Drift.</i>	(2)
	1.1.3	<i>Pangaea</i>	(1)
	1.1.4	<i>Laurasia</i> le <i>Gondwanaland.</i>	(2)
	1.1.5	<i>Magma</i>	(1)
	1.1.6	<ul style="list-style-type: none"> • Di kgole le teropiki ya <i>Cancer</i> • Di kgauswi le meetse a lewatle • Di ratwa ke dipula 	(3)
	1.1.7	Aowa. E tletše ka Bathobaso.	(1)
	1.1.8	<ul style="list-style-type: none"> • Brazil le Afrika-Borwa di swana ka dijo, dimela le diphoofolo. Mohlala, dikgogo • Maswika a Karoo a swana le a Brazil • Go bulega ga kanale ya Suez (TŠE PEDI fela)	(2)

- 1.1.9
- E tletše ka batho ba maleme a go fapana go akaretšwa le a dikhontinente tše dingwe
  - Go gatelelwa khutšo
  - E etelwa/ratwa ke batho ba go tšwa dikhutlong tše nne tša lefase
  - Batho ba gona ba na le tlhompfo
(TŠE PEDI fela) (2)
- 1.1.10
- Alfred Wegener o re dithaba di hlotšwe ke leraga la magma
  - Theknolotši e thekga teori ya Alfred Wegener (2)
- 1.1.11 E re fa tshedimošo ka ga tlhologo ya dikhontinente (1)
- 1.1.12 A manyami.
- Borasaense ba ganana le teori ye ntle le go tšweletša bohlatse bja go fapana le bja Alfred Wegener (2)
- 1.1.13 Borasaense ba dire dinyakišišio tša go tsenelela gore ba tšweletše bohlatse bja dikgopolo tša bona. (1)
- 1.2
- 1.2.1
- Go otlela a eja
  - Go otlela a šomiša selefouno
  - Go otlela a enwa
  - O dira dilo tše dintši ka nako e tee
(E TEE fela) (1)
- 1.2.2 B/O rwele sešireletšahlogo. (1)
- 1.2.3 A letšhogo. O a goelela gobane a bona sefatanaga se mo lebile. (2)
- 1.2.4
- Mootledi a ka thula mošemane
  - Mootledi a ka lahlegelwa ke taolo ya sefatanaga gomme sa wa
  - Mootledi a ka swarwa
(TŠE PEDI fela) (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.**

- **Kabo ya meputso**
  - Dintlha = 7
  - Polelo = 3
  - Palomoka=10
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a tlhalošo.**
  - 1–3 ya dintlha tša nnete - meputso 1
  - 4–5 ya dintlha tša nnete - meputso 2
  - 6–7 ya dintlha tša nnete - meputso 3
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a bona le ditsopolwa.**
  - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ka ntle le go di hlaloša, ga a fiwe meputso wa polelo.
  - Ge molekwa a tsopotše ntlha e 1 go iša go tše 5, tše pedi a di hlalošitše ka mantšu a gawe, o fiwa meputso o tee wa polelo.

HLOKOMELA**Palo ya mantšu**

- Baswai ba kgonthišiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

Hlokomela: Amogela dintlha ka moka tšeo di tšwago temaneng.

Ditsopolwa		Mantšu a tlhalošo
1. Go se je difihlolo go ka gobatša monagano	1.	Ge o sa je dijo tša mesong o tlo ba le bothata bja monagano.
2. Ge o eja kudu ...	2.	Go ja kudu go gobatša mogopolo.
3. Motšoko o oketša dikgonagalo tša tšhašarakano ya monagano.	3.	Go kgoga go gwahlafatša maatla a monagano.
4. Ge o eja swikiri ye ntši ...	4.	Go rata swikiri ye ntši go kotsi monaganong wa motho.
5. Go hema moya wo o tšhilafetšego ...	5.	Go hema moya wa ditšhila go ditela go šoma ga monagano.
6. Go tšea nako o ikuna boroko	6.	Go se be le nako ya go robala ga se gwa loka.
7. ... o ehlwa o homotše ka mehla, monagano o a rethefala.	7.	Go se bolele ka dilo tša go hlotla monagano go retefatša monagano.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 3****Tlhahlo ya go swaya karolo ya C.****• Mopeleto**

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetoša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

- 3.1 *C/Hearing Aid* (1)
- 3.2 E tee (1)
- 3.3
- Seswantšho
  - Fonte ye kgolo
- (2)
- 3.4 ... 'o kwe le mošito wa katse.' Moreki o kwa a gapeletšego go se reka gobane o tlo kwa go fetiša/kudu. (2)
- 3.5
- Seswantšho sa 1 se laetša motho yo a nago le bothata bja go kwa
  - Leinagokwa 'sentšwelakae' le tšweletša molaetša wa gore ge o šomiša *Hearing Aid* o kwa gabotse
- (2)
- 3.6 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana. Mohlala: Lethabo.
- Batho ba ka se sa ba le bothata bja go kwa
- (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1
- Fiša - Lediri
  - Tonya - Lelatodi
- (2)
- 4.2 Banna bona ... (1)
- 4.3 Ai! (1)
- 4.4
- Pudula ya mathomo e laetša gore motho o bolela ka go hlaboša lentšu
  - Dipudula tše dingwe di laetša gore batho ba ba a nagana
- (2)

- 4.5
- Motho wa 1 ke modulasetulo fela ga se a itokišetša kopano ka ge a se na lenaneothero
  - Motho wa 3 o itokišeditše ka ge a swere pene le lephephe go laetša gore o tlo ngwala tšeo ba rerišanago ka tšona
- (2)
- 4.6 B/Ba bonala nke ba theeditše mola ba gopotše tša bona. (1)
- 4.7
- Ge o bitša kopano o swanetše go itokiša
  - Ge o le kopanong o swanetše go theeletša seo se bolelwago
  - Moetapele o swanetše go ba mohlala wo mobotse go badirišanemмого (E TEE fela)
- (1)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1
- 5.1.1 Mebileng. Go hlomeseditšwe moselana wa –ng leineng go tšweletša lehlathi. (Lehlathifelo)
Matswalo a Morena. E laetša gore go ikhutšwa neng.
(E TEE fela) (2)
- 5.1.2 ... na le.
Go tswalanya dilo tše pedi. (2)
- 5.1.3 (a) Mabakeng a mangwe ga ba bolayane.
(b) Mabakeng a mangwe ba bolayane. (2)
- 5.1.4
- Yo mongwe le yo mongwe o ipona e ka ba nkgwete.
  - Yo mongwe le yo mongwe o ipona e le nkgwete. (2)
- 5.1.5
- Mola
  - Ke kgale a dutše mola kgauswi le koloi. (2)
- 5.1.6 (a) Le thuša lediri le 'thaba'.
(b) Malose o swanetše Mosima ka tlhago. (2)
- 5.1.7 Nyatšana: ledirani
Mosehlana: maemo (2)
- 5.2
- 5.2.1
- A/Toro
  - Yona (2)
- 5.2.2
- Mmotoro
  - Sefatanaga (2)
- 5.2.3
- yo: lekgokediamanyidiri
  - a: lekgokasediri
  - dutše: lediri
  - -go: moselana wa leamanyidiri
- (TŠE PEDI fela) (2)
- [20]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80